

ΘΕΑΝΩ Σ. ΤΕΡΚΕΝΛΗ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΩΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
(επιμέλεια)

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Άνθρωπος, κοινωνία και χώρος

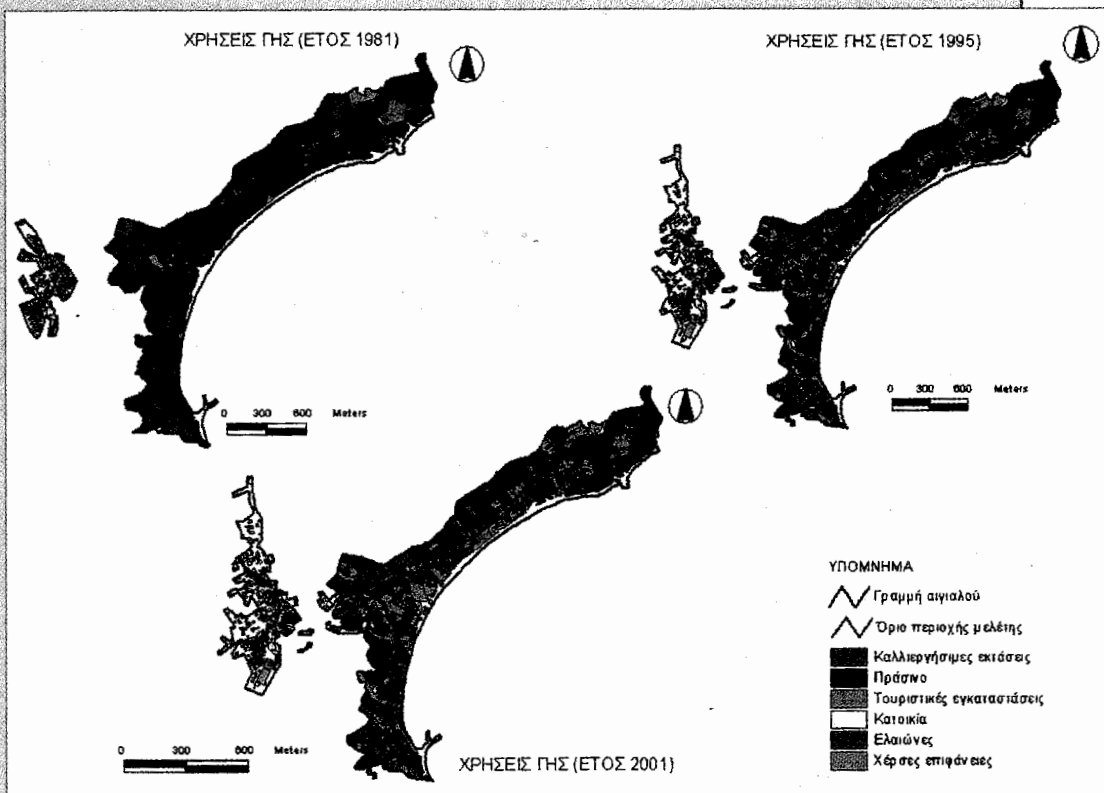
 ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝΘΕΜΑ 1

Το τουριστικό τοπίο της Κεφάλου, Κω: μια σύντομη ανάλυση

Αικατερίνη Γκόλτσιου

Η Κεφαλος αποτελεί το ορεινό ΝΔ άκρο του νησιού της Κω. Διοικητικά ανήκει στο Δήμο Ηρακλειδών με έδρα την Αντιμάχεια, ενώ το Δ.Δ. της Κεφάλου αποτελείται από τις περιοχές Κεφαλος, Καμάρι, Κάμπος και Όνια (Μάρκογλου, 2004). Το τοπίο της Κεφάλου ποικίλλει, από δασώδεις βουνοπλαγιές μέχρι γυμνούς λόφους. Το μεγαλύτερο μέρος όμως της παραλιακής ζώνης είναι ομαλό, κατεχοχόν πεδινό και οροθετείται από λοφώδεις εξάρσεις. Το σχήμα, η μορφή των αγροτεμαχίων, των δρόμων, των μονοπατιών που συνδέονται με την αγροτική εκμετάλλευση, η διάταξη των χωραφιών, δασών, λιβαδιών κτλ. παραπέμπουν στην κοινωνική ιστορία της περιοχής. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από πλούσια ιστορία, καθώς η πρώτη ύπαρξη ζωής στην Κεφαλο χρονολογείται στη Νεολιθική Εποχή, ενώ κατά το 12 αι. π.Χ. αποτελεί την πρωτεύουσα της Νήσου Κω, γνωστή ως Αστυπάλεια. Κατά την Περίοδο των Ιπποτών ιδρύεται το Κάστρο στο ψηλότερο σημείο του χωριού της Κεφάλου, με πανοραμική θέα όλης της περιοχής του Καμαρίου. Όπως όλα τα Δωδεκάνησα, περνά υπό την κατοχή των Ιταλών, των Γερμανών και των Άγγλων μέχρι την απελευθέρωσή της (Μάρκογλου, 2004).

Χάρτης 3. Χρήσεις γης της Κεφάλου (έτη: 1981, 1995, 2002) (βλ. και Παράρτημα)

ΕΝΘΕΜΑ 1

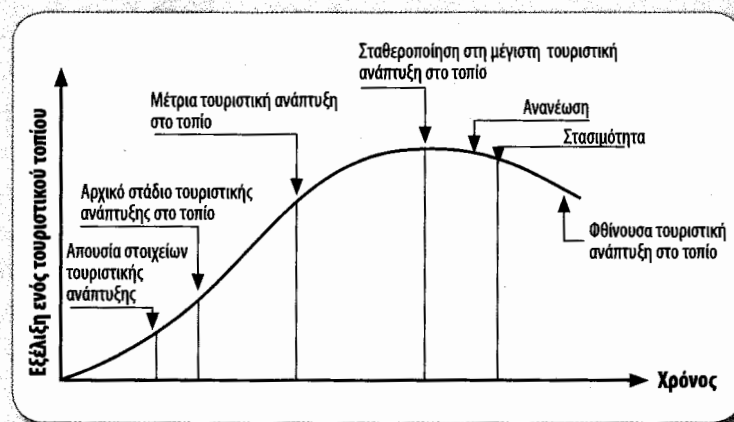
Φωτογραφία 1. Άποψη του Club Med και του νησιού Καστρί από

Σήμερα ο τουρισμός αποτελεί την κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή της Κεφάλου. Η περιοχή ήταν αρχικά αγροτική, με διάσπαρτα κτίσματα που λειτουργούσαν ως εξοχικά για τους Κεφαλιανούς κατά την περίοδο 1970-1980, με την άνθηση της εμπορικής ναυτιλίας και την αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, μετασηματίστηκε σε τουριστική (Παπαντωνίου, Γ., Παπαντωνίου, Δ. 1998). Το 1981, με την εμφάνιση του ξενοδοχείου Σύνδει στη Σκάλα (παλιό λιμάνι) και του Club Med πλησίον της βασιλικής του Αγίου Στεφάνου, εισάγεται στην περιοχή ο μαζικός τουρισμός, και τα πρώτα μπαγκαλόου, ταβέρνες και καφετέριες κάνουν την εμφάνισή τους (Χάρτης 3). Το 1995, παρουσιάζεται εγκατάλειψη των αγροτικών γαιών και έντονη οικιστική ανάπτυξη κατά μήκος του κεντρικού παραλιακού δρόμου, με πύκνωση των τουριστικών χρήσεων (Χάρτης 3). Η αύξηση των τουριστικών εγκαταστάσεων πραγματοποιείται εις βάρος του πρασίνου και των καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Παρατηρείται άναρχη τουριστική ανάπτυξη από μικρές οικογενειακές τουριστικές μονάδες, σε αντίθεση με άλλα μέρη της Κω όπου κυριαρχούν οι μεγάλες τουριστικές μονάδες. Η παραλία προς το παλιό λιμάνι καλύπτεται κατά κανόνα από χώρους διατροφής και ψυχαγωγίας. Το πρωτεύον οδικό δίκτυο αναπτύσσεται και συμπληρώνεται με ένα ανεπτυγμένο δεύτερον οδικό δίκτυο.

Από το 2002 έως σήμερα παρατηρείται αύξηση των τουριστικών εγκαταστάσεων και πύκνωση αυτών, όχι μόνο κατά μήκος του κεντρικού παραλιακού δρόμου αλλά και στο εσωτερικό της περιοχής (Χάρτης 3).

Αναλύοντας το τοπίο αυτό ως τουριστικό προορισμό με τη βοήθεια του υποθετικού υποδείγματος του Κύκλου Ζωής Ενός Παραθεριστικού Κέντρου (Butler, 2004), διαπιστώνεται η δυναμικότητα του παράκτιου τουριστικού τοπίου της Κεφάλου. Το 1981 το τοπίο διατηρεί τα στοιχεία που συνθέτουν τον αγροτικό

Διάγραμμα 4. Προσαρμογή του διαγράμματος του

ΕΝΘΕΜΑ 1

του χαρακτήρα και παρατηρείται μια μικρή τουριστική ανάπτυξη (αρχικό στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, βλ. διάγραμμα 2). Το 1995 γίνεται η μεταπήδηση σε τουριστικό τοπίο (στάδιο μέτριας τουριστικής ανάπτυξης, βλ. διάγραμμα 1). Κατά το χρονικό διάστημα 1995-2002, το τοπίο διανύει το στάδιο της μικρής σταθεροποίησης στη μέγιστη τουριστική ανάπτυξη στο τοπίο (βλ. Διάγραμμα 4).

Σύμφωνα με το υποθετικό υπόδειγμα του Κύκλου Ζωής Ενός Παραθεριστικού Κέντρου του Butler (1980:5) πολλοί παράγοντες υπεισέρχονται στην εξέλιξη του συγκεκριμένου τουριστικού τοπίου, αλλά και γενικότερα της τουριστικής ανάπτυξης σε ένα τοπίο, όπως είναι η αλλαγή στις προτιμήσεις των τουριστών, η βαθμιαία απώλεια ποικιλότητας του τοπίου, η πιθανή αντικατάσταση των φυσικών στοιχείων από τουριστικά και, τέλος, η αλλοίωση και ίσως καταστροφή των τοπικών/γηγενών φυσικών και πολιτισμικών πόλων έλξης που είναι υπεύθυνοι για την ελκυστικότητα της περιοχής (Pearce, 1995).

έναν τόπο, την τουριστική απασχόληση και υπηρεσίες και για τις σχέσεις τουριστών και ντόπιων. Πολλοί είναι και πάλι οι παράγοντες που υπεισέρχονται και στη χωρική οργάνωση της πλευράς της τουριστικής προσφοράς – παρότι η σχετική θεωρία υστερεί σε σχέση με αυτήν που αφορά την πλευρά της ζήτησης του τουρισμού.

Πρόκειται για μια αγοραία σχέση μεταξύ των δύο πλευρών, σχέση η οποία διέπεται από τους νόμους της αμοιβαίας απολαβής, ενώ οι τόποι προορισμού αποτελούν κέντρα κατανάλωσης παντός τύπου αγαθών (σουβενίρ, τοπική γαστρονομία), υπηρεσιών (νυχτερινή διασκέδαση, ασφάλεια), πόρων (τοπία, τροπικό κλίμα), υποδομών (ταχυδρομεία, αεροδρόμια), εμπειριών (χορός, θρησκευτική λατρεία), ακόμη και ανθρώπων («καμάκι», πορνεία) κτλ. Πολύ σημαντικό ρόλο για την τουριστική ανάπτυξη παίζουν η γεωγραφική θέση και τα χαρακτηριστικά της, όπως οι προσβάσιμες παραλίες ή τα μνημεία, τα οποία σε ένα βαθμό είναι ανθρωπογενή και επεισακτα. Δεν ενδια-

φέρει, άρα, μόνον πού βρίσκονται οι τουριστικοί πόροι, ποιες δραστηριότητες ευνοούνται, ποιοι τις χρησιμοποιούν, ποιοι τις διαχειρίζονται και επωφελούνται από αυτές, ποιες οι σχέσεις τουριστών και ντόπιων, πώς συνδέονται οι τουριστικές με τις υπόλοιπες χρήσεις γης και ποιες οι ευρύτερες επιπτώσεις τους στην τοπική ανάπτυξη: εξίσου ενδιαφέρουν και οι τρόποι και οι στρατηγικές με τις οποίες σχεδιάζονται, διαμορφώνονται και γίνονται αντικείμενα διαχείρισης γεωγραφικοί τόποι, θέσεις, τοπία, νησιά, πόλεις διαφόρων τάξεων και ολόκληρες περιφέρειες, χάριν ακριβώς της τουριστικής ανάπτυξης (μαρίνες, γήπεδα γκολφ, καζίνα, ποδηλατόδρομοι, πεζόδρομοι, αναπλάσεις συνοικιών και λιμανιών, αισθητικά δάση κ.ά.). Τέλος, συχνά παρατηρούνται και οι αντίθετες τάσεις: η μεταφορά στοιχείων από τον τόπο προορισμού (διακοπών) στον τόπο προέλευσης (κατοικίας) (αντίστροφη διακίνηση) και ο πολιτισμικός εμπλουτισμός της εκεί οργάνωσης της ζωής και διευθέτησης του χώρου με το νέο και διαφορετικό που